

Дерев'янчук В.Е.

аспірант

*Київський економічний університет імені Вадима Гетьмана***Derevianchuk Vladyslav**

Postgraduate Student

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

**ФАКТОРИ ВЗАЄМОВПЛИВУ МІЖ ЕКОНОМІЧНОЮ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЄЮ ТА ГЛОБАЛЬНОЮ ТУРБУЛЕНТНІСТЮ
НА ПРИКЛАДІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ**

**FACTORS OF MUTUAL INFLUENCE BETWEEN
ECONOMIC DECENTRALIZATION AND GLOBAL TURBULENCE
ON THE EXAMPLE OF REGIONS OF UKRAINE**

У статті аналізується взаємодія економічної децентралізації та глобальної турбулентності в контексті сучасного глобального економічного розвитку. Метою дослідження є виявлення факторів, що впливають на ці процеси, та оцінка їх впливу на стабільність та адаптивність національних економік в умовах глобальних змін. Особливу увагу в дослідженні приділено аналізу впливу глобальної турбулентності на економіку України, яка зазнає значних соціально-економічних і політичних змін через війну та економічну нестабільність. У статті також обговорюються теоретичні моделі децентралізації, що використовуються в глобальному масштабі, і оцінюється їх застосовність в умовах глобальної нестабільності. Результати дослідження представляють собою як теоретичні висновки, так і отримані за допомогою розрахунків дані щодо Індексу цифрової трансформації. Основний висновок полягає в тому, що належне управління процесами децентралізації може значно підвищити гнучкість і стійкість економіки, мінімізуючи негативні наслідки глобальної турбулентності. Отримані в процесі дослідження результати вказують на важливість економічно-соціальних змін для зростання рівня життя населення.

Ключові слова: економічна децентралізація, глобальна турбулентність, місцеві економіки, Індекс цифрової трансформації, економічні коливання, новітні технології в економіці.

This article aims to study the interaction of economic decentralization and global turbulence in the context of modern international economic development using the example of Ukraine's experience. The main goal is to identify and study the factors influencing these processes and assess their impact on the stability, adaptability, and sustainability of the national economic system in the face of global changes. The article pays considerable attention to the analysis of the impact of global turbulence on the economy of Ukraine, which is currently undergoing significant socio-economic and political changes and faces many new challenges due to Russia's armed aggression against it, as well as economic instability. In addition, the article discusses theoretical models of decentralization that are suitable for use in real-time conditions. It is important to note that armed aggression is a significant challenge for the economy of Ukraine and can significantly affect the statistical data used to analyze the current situation. Models are used globally, and their applicability is assessed in conditions of global instability. The article also focuses on the study and research of a new indicator of change in Ukraine – the Digital Transformation Index, which was developed by the team of the Ministry of Digital Transformation of Ukraine. This index provides data on the values of sub-indexes in the context of regions regarding the digitalization of the region's socio-economic system. The obtained results of scientific research represent both theoretical conclusions and data obtained through calculations and analysis regarding the Digital Transformation Index. The main conclusion is that the presence of a well-built decentralized management model can significantly positively affect the socio-economic development of the state, as well as significantly increase the flexibility and stability of the national economic system, minimizing the negative consequences and impact of global turbulence and transformation. The inventions obtained as a result of the study indicate the importance of economic, social, and political changes to improve the living standards of the population. The Ukrainian government is interested in improving the standards of life despite the armed aggression.

Keywords: economic decentralization, global turbulence, local economies, the Digital Transformation Index, economic fluctuations, the latest technologies in the economy.

Вступ. Сучасні світові процеси, зумовлені економічною децентралізацією та глобальною турбулентністю, вимагають всебічного та глибокодумного аналізу, оскільки їхня взаємодія надає значний вплив на розвиток державних та приватних економік. Ефективне управління цими процесами є найважливішим завданням у сфері економічної теорії та практики, оскільки тісно пов'язане зі стійкістю та адаптивністю економічних систем в умовах змін глобальної політичної та економічної ситуації.

Постановка проблеми. Проблема взаємодії між економічною децентралізацією та глобальною турбулентністю потребує комплексного підходу, оскільки кожна з цих категорій сама по собі охоплює широкий спектр досліджень. Економічна децентралізація, як важлива частина сучасної реформи державного управління, впливає на розподіл ресурсів та повноважень усередині країни, що у свою чергу потребує дослідження її наслідків на макроекономічному рівні. Глобальна турбулентність, викликана безліччю чинників, як-от економічні кризи, геополітичні конфлікти, кліматичні зміни, значно впливає на функціонування світових економічних систем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх досліджень у галузі цих двох взаємопов'язаних процесів показує, що значна увага приділяється окремим аспектам економічної децентралізації та її впливу на національну економіку. Однак, незважаючи на безліч робіт, присвячених цим темам, питання їхньої взаємодії в умовах глобальної нестабільності залишається недостатньо дослідженим. В останні роки опубліковані роботи, що розглядають ці процеси в рамках теоретичних моделей і практичних рішень, проте більшість з них або не враховує взаємозв'язок децентралізації з глобальними економічними кризами, або зосереджується на окремих аспектах цієї взаємодії, залишаючи за дужками ширші контексти та взаємозалежність.

Проблема взаємодії економічної децентралізації та глобальної турбулентності набуває особливої актуальності в умовах сучасних економічних змін, викликаних глобальними кризами та дестабілізацією світової економіки. Наукове осмислення впливу децентралізації на територіальні та економічні процеси в умовах глобальної нестабільності відкриває нові горизонти для подальших досліджень, особливо у контексті впливу цих факторів на стійкість та розвиток місцевих економік.

Мацедонська Н.В. і Клівіденко Л.М. акцентують увагу на проблемах функціонування місцевих бюджетів і міжбюджетних відносин в умовах бюджетної децентралізації [9]. Вони розглядають новий механізм бюджетного регулювання та вирівнювання, а також пропонують шляхи вдосконалення фінансової автономії місцевих громад, що є важливим для підвищення ефективності управлінських процесів у країні.

Глизнер С.В. фокусується на теоретичних засадах децентралізації, зокрема на різних типах децентралізації і причинах, що спонукали до її проведення в Україні [2]. Хоча дослідження дає чітке уявлення про концептуальні аспекти децентралізації, воно недостатньо охоплює сучасні виклики, зокрема, пов'язані з війною.

Дослідження Пронько Л., Колесник Т. та Гуцол М. показують, як децентралізація впливає на ефективність управління в об'єднаних територіальних громадах (ОТГ), підвищуючи фінансову незалежність та

адаптивність до економічної нестабільності і воєнних дій. Вони також визначають важливість розвитку інфраструктури та підвищення прозорості на місцевому рівні як ключових чинників для сталого розвитку громад [13].

Круглашов А. і Бурега В. на основі аналізу здобутків та труднощів в реалізації децентралізації відзначають значні досягнення, такі як зростання доходів місцевих бюджетів та завершення об'єднання територіальних громад. Однак вони також акцентують на існуючих проблемах, зокрема правовій неврегульованості та політизації місцевого самоврядування, що можуть гальмувати подальший розвиток цього процесу [6].

Остапчук В.О. зосереджує увагу на фінансовій децентралізації, розглядаючи етапи її реалізації, досягнення та перспективи. Важливість цієї реформи полягає в тому, що вона сприяє створенню більш ефективної системи управління і забезпечує фінансову стабільність на місцях [11].

Глобальна турбулентність є сукупністю економічних, політичних та соціальних нестабільностей, які впливають на світову економіку та міжнародні відносини. У сучасних дослідженнях акцентується увага на її багатогранності та складності. Наприклад, Герасіна Л.М. у своїй роботі аналізує міжнародну конфліктність та її зв'язок із процесами глобальної турбулентності, наголошуючи на необхідності розгляду цих явищ у контексті деструкції світової системи [1].

Вплив глобальної турбулентності на міжнародний бізнес активно досліджується. Куцмус Н., Прокopcук О., Усюк Т. та Забуранна Л. зазначають, що поточні глобальні економічні коливання призводять до важливих змін у бізнес-стратегіях. Серед них – уповільнення темпів масштабування, посилення локалізації бізнес-процесів та цифровізації, а також підвищення соціальної відповідальності компаній [7].

Литвин О. та Поліщук С. аналізують вплив глобальної турбулентності на інфляцію, показуючи, як пандемія, війна та цінові шоки впливають на економічні умови у різних країнах. Важливим аспектом їх досліджень є необхідність адаптації макроекономічної політики для стабілізації інфляції та запобігання подальшим економічним потрясінням [8].

Також дослідження Поснової Т.В. присвячені теоретичному аналізу впливу глобальної економічної турбулентності на Україну. У її роботі розглядаються виклики, що стоять перед національною економікою, і важливість адаптації до зовнішніх економічних умов, що змінюються [12].

Децентралізація також є об'єктом досліджень і провідних світових дослідників та вчених, зокрема: Мартінез-Васкез, Вайнгайт, Оутс та ін.

Таким чином, дані дослідження наголошують, що глобальна турбулентність є багатогранним та комплексним явищем, вплив якого зачіпає всі сфери світового господарства, вимагаючи всебічного аналізу та розробки ефективних стратегій адаптації.

Незважаючи на накопичений досвід, залишаються невирішеними найважливіші питання, пов'язані з тим, як економічна децентралізація впливає на стійкість країни в умовах глобальної турбулентності та як її механізми можуть бути адаптовані для мінімізації ризиків, що виникають через глобальні економічні зміни. Це відкриває можливості для подальших досліджень,

спрямованих на детальний аналіз та вироблення рекомендацій для сталого економічного розвитку в умовах глобальних потрясінь.

Методика дослідження. При підготовці статті використані наступні методи дослідження: спостереження, порівняння і вимірювання, науковий експеримент, синтез та аналіз, індукція та дедукція. Аналіз використовує комплексний підхід, включаючи теоретичні роздуми, емпіричні дослідження та моделювання взаємозв'язку між економічною децентралізацією та глобальними економічними потребами.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є дослідження факторів впливу на взаємодію між економічною децентралізацією та глобальною турбулентністю, а також виявлення невирішених проблем, які можуть бути розглянуті в рамках теоретичних та практичних моделей управління економічними процесами в умовах сучасного світового розвитку. Завдання дослідження полягає в аналізі факторів, що впливають на економічну децентралізацію та глобальну турбулентність, зокрема вивченні основних чинників, таких як політичні, соціальні та економічні аспекти, а також оцінці ключових факторів глобальної турбулентності, таких як фінансові кризи, політичні нестабільності та зміни на світових ринках, і їхнього впливу на економічну ситуацію в країнах. На основі отриманих результатів планується сформулювати практичні рекомендації щодо вдосконалення моделей управління економічними процесами в умовах глобальних криз та розробити пропозиції щодо оптимізації рівня децентралізації з метою підвищення стійкості економік до глобальних турбулентностей.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах швидко мінливого світу регіональна автономія та здатність до самостійного управління стають все більш актуальними, що дозволяє регіонам швидше адаптуватися до нових викликів. Враховуючи це, для аналізу рівня децентралізації було обрано індекс цифрової трансформації як один із показників, що побічно характеризують цей процес. Індекс цифрової трансформації відображає ступінь готовності регіонів до цифрових змін і включає безліч аспектів, пов'язаних з їх інституційною здатністю, рівнем цифровізації та доступом до сучасних цифрових послуг, що безпосередньо впливає на можливість регіонів керувати внутрішніми процесами без постійної залежності від центральної влади.

Індекс цифрової трансформації складається з низки субіндексів, які дозволяють детальніше оцінити здатність регіону до самостійного функціонування та ефективного управління. Він був розроблений Міністерством цифрової трансформації України, що є центральним органом виконавчої влади у забезпеченні формування і реалізації державної політики у сфері цифрової економіки, електронного документообігу, розвитку інформаційних ресурсів, тощо. У дослідженні було обрано такі ключові субіндекси, які в сукупності демонструють рівень розвитку регіону в контексті децентралізації:

Інституційна спроможність – цей субіндекс відображає здатність регіону до організації та управління власними ресурсами. Високий рівень інституційної спроможності є ключовим аспектом децентралізації, оскільки має на увазі наявність ефективних органів місцевого управління, здатних адаптуватися до змін

та вирішувати локальні питання без постійного втручання з боку центральної влади.

Розвиток Інтернету – цей субіндекс вимірює доступ до Інтернету, який є основою для цифрової інфраструктури та дозволяє регіонам забезпечувати комунікацію між державними структурами та населенням. Це спрощує управління та дозволяє місцевій владі приймати оперативні рішення, що підтримує принципи децентралізації.

Розвиток ЦНАП (центри надання адміністративних послуг) – розвиток центрів надання адміністративних послуг на місцях знижує залежність населення від централізованих установ, оскільки основні послуги доступні безпосередньо в регіонах. Це також знижує навантаження на центральні структури, що дозволяє регіонам більш автономно керувати базовими адміністративними функціями.

Впровадження режиму без паперів – перехід на цифровий документообіг спрощує взаємодію між органами влади та прискорює внутрішні процеси, що дозволяє регіонам діяти швидше та автономніше. Це один із важливих факторів, що сприяють ефективній децентралізації.

Цифрова освіта (цифрова освіта) – цей субіндекс демонструє рівень цифрової грамотності населення, що необхідне роботи у сучасному цифровому суспільстві. Децентралізація вимагає кваліфікованих кадрів, здатних керувати місцевими процесами та приймати незалежні рішення. Розвиток цифрової освіти в регіонах сприяє зміцненню кадрового потенціалу та сприяє їх здатності до самостійного управління.

Галузева ЦТ (галузева цифрова трансформація) – цифрова трансформація галузей допомагає регіонам розвивати власні економічні сектори та залучати інвестиції, зміцнюючи цим економічну незалежність та потенціал для автономного управління.

Ці субіндекси пов'язані з децентралізацією, оскільки високий рівень цифрової трансформації збільшує здатність регіонів до автономного функціонування та управління. Окрім того, вони показують те, наскільки оперативно впроваджуються національні програми на регіональному та місцевому рівнях. Цифровізація, доступ до адміністративних послуг та висока інституційна здатність дозволяють регіональній владі більш гнучко реагувати на зміни в умовах глобальної турбулентності та зменшити залежність від центру. Показники субіндексів по регіонах України наведено у таблиці 1.

Аналіз регіональних субіндексних індикаторів по Україні демонструє значні відмінності в зусиллях з цифровізації, що охоплює інституційну спроможність, інтернет-інфраструктуру, розвиток центру надання адміністративних послуг (ЦНАП), перехід до безпаперових процесів, цифрові освітні ініціативи, регіональний брендинг, доступ до основних електронних послуг та галузеві цифрові технології. Такі регіони, як Дніпропетровська, Одеська та Тернопільська області, лідирують за інституційною спроможністю з найвищим балом 1,00, що вказує на добре налагоджені структури, що підтримують цифрові та адміністративні функції. Навпаки, такі регіони, як Миколаївська, Кіровоградська і Донецька області, демонструють нижчі інституційні показники, що відображає прогалини в базовій підтримці та інфраструктурі, що може обмежити розвиток цифрових технологій.

Показники субіндексів по регіонах України у 2023 році

Область	Інституційна спроможність	Розвиток інтернету	Розвиток ЦНАП	Впровадження режиму без паперів	Цифрова освіта	Візитівка області	Проникнення базових е-послуг	Галузева ЦТ	Середній
Вінницька	0,900	0,784	0,712	0,868	0,920	0,600	0,551	0,848	0,773
Волинська	0,880	0,870	0,808	0,865	0,624	0,900	0,947	0,747	0,830
Дніпропетровська	1,000	0,902	0,908	0,923	0,968	1,000	0,901	0,826	0,929
Донецька	0,320	0,118	0,369	0,605	0,546	0,600	0,569	0,272	0,425
Житомирська	0,380	0,769	0,515	0,743	0,552	0,100	0,566	0,511	0,517
Закарпатська	0,800	0,602	0,683	0,813	0,820	1,000	0,847	0,688	0,782
Запорізька	0,598	0,185	0,432	0,141	0,658	0,050	0,428	0,065	0,320
Івано-Франківська	0,900	0,769	0,643	0,599	0,240	0,600	0,610	0,690	0,631
Київська	0,685	0,689	0,744	0,718	0,542	1,000	0,728	0,534	0,705
Кіровоградська	0,320	0,619	0,589	0,622	0,524	0,500	0,528	0,454	0,520
Львівська	0,880	0,914	0,905	0,951	0,840	0,600	0,885	0,918	0,862
Миколаївська	0,167	0,609	0,510	0,487	0,656	0,900	0,534	0,105	0,496
Одеська	1,000	0,849	0,706	0,819	0,620	1,000	0,904	0,601	0,812
Полтавська	0,800	0,917	0,709	0,902	0,936	1,000	0,738	0,836	0,855
Рівненська	0,960	0,609	0,653	0,853	0,472	1,000	0,733	0,732	0,752
Сумська	0,300	0,173	0,066	0,182	0,398	0,000	0,416	0,104	0,205
Тернопільська	1,000	0,916	0,747	0,856	0,732	1,000	0,672	0,773	0,837
Харківська	0,728	0,926	0,696	0,809	0,968	0,500	0,809	0,773	0,776
Херсонська	0,286	0,179	0,383	0,612	0,834	0,500	0,286	0,092	0,397
Хмельницька	0,800	0,756	0,504	0,667	0,458	0,100	0,664	0,637	0,573
Черкаська	0,656	0,595	0,711	0,731	0,686	0,500	0,687	0,719	0,661
Чернівецька	0,500	0,374	0,733	0,740	0,546	0,500	0,589	0,447	0,554
Чернігівська	0,612	0,404	0,630	0,536	0,546	0,600	0,720	0,509	0,570

Джерело: [4]

Розвиток Інтернету демонструє подібний розрив: Дніпропетровськ, Львів і Полтава отримали показники вище 0,90, що говорить про те, що надійний доступ до Інтернету та підключення є необхідними для сприяння цифровій грамотності та економічного зростання. І навпаки, такі регіони, як Донецька, Сумська та Запорізька області, з оцінками нижче 0,20, демонструють значні проблеми з доступністю Інтернету, що може перешкодити загальним зусиллям із цифровізації. У розвитку ЦНАП Дніпропетровська, Львівська області і Київ виділяються сильними балами, вказуючи на розгалужені мережі адміністративних центрів, які покращують залучення громадян і доступ до послуг. Це, на відміну від Сумської і Запорізької області, де обмежений розвиток цього сектора підкреслює необхідність подальшого розширення для ефективного задоволення потреб громадян.

Перехід на безпаперовий процес також значно відрізняється залежно від регіону. Львівська і Дніпропетровська області лідирують у цій сфері з високими балами, що відображають ефективні робочі процеси

та зменшення бюрократичного тягаря завдяки цифровим платформам. Водночас такі регіони, як Запорізька та Сумська області, які мають значно нижчі показники, стикаються з проблемами впровадження цифрових технологій у адміністративну практику, висвітлюючи сфери потенційного вдосконалення для оптимізації діяльності державного сектору. Цифрова освіта, критична складова загальної цифровізації, є найбільш помітною у Дніпропетровській та Львівській області, де оцінка наближається або перевищує 0,90. Інші регіони, багато з яких мають оцінку нижче 0,60, демонструють різні рівні підтримки цифрової грамотності, що свідчить про неузгодженість у розвитку цифрових навичок, необхідних для ширшого цифрового залучення.

Регіональний брендинг, як це відображено в субіндексі «Візитівка», показує високі показники в Закарпатській області та Києві, які розробили чіткі цифрові ідентичності для підвищення місцевої та загальнодержавної видимості. Натомість регіони з низькими показниками, такі як Сумська область, демонструють потребу в стратегічних покращеннях для підвищення

цифрової видимості та сприяння регіональній взаємодії. Проникнення базових електронних послуг є ще одним важливим заходом, причому Дніпропетровська і Львівська області стали лідерами в наданні доступних цифрових послуг, сприяючи ефективній взаємодії між громадянами та державними установами. Навпаки, обмежена доступність електронних послуг у Сумській і Херсонській областях може обмежити доступ жителів до необхідних цифрових ресурсів.

Оцінка галузевих цифрових технологій ще більше підкреслює ці регіональні відмінності. Львівська, Полтавська та Дніпропетровська області лідирують у галузевій технологічній інтеграції, зокрема в таких сферах, як ІТ, де цифрові досягнення підтримують як державний, так і приватний сектори. І навпаки, Запорізька, Сумська та Херсонська області відстають, що вказує на розрив у прийнятті галузевих цифрових технологій, який може вплинути на регіональну економічну конкурентоспроможність.

Підсумовуючи, варто зазначити, що, хоча такі регіони, як Дніпропетровська, Львівська та Полтавська області демонструють високу цифрову готовність за багатьма субіндексами, такі регіони, як Сумська, Запорізька та Херсонська області, демонструють помітні виклики. Показники ІІТ у Донецькій, Херсонській та Запорізькій областях є відчутно нижчими за показники ІІТ в інших регіонах України з причини як часткової окупації цих областей, так і їх безпосередньої близькості до лінії бойового зіткнення та регулярними атаками ворожої армії. Майже щоденні атаки регіонів унеможливають реалізацію нових проєктів та гальмує розвиток регіону. Київська, Львівська та Дніпропетровська області посідають перші місця завдяки низці факторів: концентрація людських ресурсів та капіталу, більші обсяги інвестицій, відносна безпека регіонів, тощо. Цей аналіз підкреслює важливість регіональних цифрових стратегій, які відповідають унікальним місцевим потребам і покращують інтеграцію цифрової інфраструктури, надання послуг і галузевих технологій для сприяння справедливому цифровому зростанню в Україні.

У таблиці 2 наведено дані, характеризуючі глобальну турбулентність України у період 2013–2023 рр., що відображають собою Індекс недієздатності держав.

Індекс недієздатності держав (Failed States Index) є важливим інструментом для оцінки стабільності та ефективності державних інститутів у країні. Цей індекс оцінює країни за кількома критеріями, такими як безпека, економіка, права людини, соціальні послуги та інші.

У 2023 році Україна зайняла 18-те місце серед найбільш вразливих країн за індексом недієздатності, з оцінкою 95,9. Це значне покращення порівняно з 2014 роком, коли Україна займала 113-те місце з оцінкою 67,2. Найвищі показники нестабільності спостерігались у 2014 році, коли почалася анексія Криму та війна на Донбасі.

Індекс оцінюється за кількома категоріями, серед яких:

1. Апарат безпеки: з 2013 по 2023 рік спостерігається значне погіршення цього показника, зокрема у 2023 році оцінка знизилась до 10 (це найбільший показник за всі роки спостереження). Це зумовлено війною та внутрішніми конфліктами.

2. Економіка: після 2014 року економічна ситуація залишалась складною, однак в останні роки (2021–2023) спостерігається покращення цього показника.

3. Економічна нерівність: зростала з 2013 до 2023 року, що свідчить про поглиблення соціальних розривів

4. Зовнішня міграція: відзначено стабільне зростання цього показника, що відповідає збільшенню кількості внутрішньо переміщених осіб та біженців через війну та політичну нестабільність.

5. Легітимність держави: цей показник залишається досить високим, проте після 2014 року спостерігається зниження, що вказує на проблеми з довірою до урядових інститутів через збройний конфлікт та соціальні проблеми.

Індекс недієздатності держав для України протягом 2013–2023 років показує значну турбулентність, особливо після 2014 року, коли війна на Донбасі та анексія Криму призвели до важких соціальних і економічних наслідків. Однак, з початком 2020-х років спостерігається певне покращення, зокрема завдяки міжнародній підтримці та реформам в країні, хоча війна та зовнішні втручання залишаються серйозними загрозами.

Таблиця 2

Індекс недієздатності держав як показник глобальної турбулентності України, 2006–2023 рр.

Рік	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013
Місце у списку	18	92	91	92	91	86	90	85	84	113	117
Загальний бал (індекс)	95,9	68,6	69,8	69	71	72,6	74	75,5	76,3	67,2	65,9
Апарат безпеки	10	6,4	6,7	7	7,1	7,4	7,6	7,8	7,9	4,7	4,4
Фракційні еліти	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
Групові скарги	6,8	5,8	5,7	5,8	6,1	6,4	6,7	6,9	7	6,4	5,9
Економіка	8,5	6,5	6,8	6,2	6,5	6,6	6,8	7	6,5	5,5	5,4
Економічна нерівність	4,9	2,9	3,2	3,3	3,6	3,9	4,2	4,4	4,7	5	5,3
Зовнішня міграція	8,9	5,9	5,8	5,5	5,2	4,9	5,2	5,4	5,5	5,4	5,7
Легітимність держави	6,4	6,5	6,8	7,1	7,6	7,9	8,2	8,4	8,5	8	7,8
Державні послуги	7,3	4,3	4,5	4	3,8	3,9	3,7	3,9	3,8	3,9	3,6
Права людини	7,8	5,8	6	6,3	6,6	6,5	6,2	6,2	6,4	6,1	5,7
Демографічний тиск	7,3	4,8	4,3	3,3	3,6	3,9	4,2	4,4	4,5	4,5	4,7
Біженці та ВПО	10	4,2	4,2	4,4	4,7	4,9	4,6	4,3	4,4	3,4	3,2
Зовнішні втручання	10	7,5	7,8	8,1	8,4	8,3	8,6	8,8	9,1	6,3	6,2

Джерело: [14]

Таким чином, індекс недієздатності є важливим інструментом для аналізу стабільності України, хоча його показники відображають не лише внутрішні проблеми, а й зовнішні фактори, зокрема військові конфлікти та економічні кризи.

Різниця між доходами і витратами місцевих бюджетів служить індикатором збалансованості фінансів. Коли доходи перевищують витрати, це свідчить про фінансову стабільність, яка дозволяє місцевим властям інвестувати в розвиток. Однак у випадку, якщо витрати перевищують доходи, це може говорити про зростаючий дефіцит, що збільшує ризики економічної нестабільності.

Крім того, такий показник дозволяє адаптувати місцеві бюджети до зовнішніх економічних шоків. В умовах глобальної турбулентності, наприклад, в Україні в умовах війни, місцеві бюджети стикаються зі збільшенням витрат на оборону, допомогу населенню та підтримку життєво важливої інфраструктури, що значно впливає на фінансову стабільність.

Важливо, щоб рівень фінансової активності місцевих владних повноважень відображався у ситуації виникнення ситуації населенням. Якщо місцеві бюджети не можуть покрити свої витрати, це може викликати соціальні невдоволення та протести, а також створити додаткову економічну турбулентність.

Таким чином, різниця між динамічними доходами та витратами місцевих бюджетів є важливим індикатором фіскальної стабільності та ефективності використання бюджетних коштів, що безпосередньо пов'язано з глобальною турбулентністю.

У більшості областей у січні-серпні 2023 року спостерігається негативна різниця між доходами та видатками на душу населення, що вказує на дефіцит місцевих бюджетів. Найбільш значну різницю було зафіксовано у Закарпатській області (-3015,4 грн), Чернівецькій (-3047,1 грн) та Івано-Франківській (-2896,6 грн), що свідчить про дефіцит ресурсів для покриття всіх видатків на рівні місцевих бюджетів. У деяких областях, таких як Донецька (-299,1 грн), Херсонська (-2530,3 грн) та Одеська (-648,0 грн), різниця між доходами та витратами відносно менша, що може свідчити про більш збалансовану фінансову політику або про наявність додаткових джерел прибутків. Київська область, незважаючи на позитивну динаміку доходів, як і раніше, демонструє дефіцит, що може бути пов'язано з високими витратами на інфраструктуру та соціальні програми, характерними для столичних регіонів. Найменший дефіцит спостерігається в областях, таких як Харківська (-975,3 грн) та Полтавська (-1557,9 грн), що може вказувати на відносну фінансову стабільність цих регіонів та успішну роботу місцевих органів влади щодо оптимізації видатків та збільшення доходної частини бюджету[10]. Дефіцит місцевих бюджетів у більшості областей України у 2023 році є значною проблемою, яка потребує уваги з боку центральних органів влади. Регіональні відмінності у фінансових показниках зумовлені низкою факторів, включаючи економічне становище, ступінь розвитку інфраструктури, ефективність управління бюджетами, а також залежність від зовнішніх джерел фінансування.

Базуючись на проведеному дослідженні, було відзначено, що для підвищення адаптивності економік під

час глобальних криз необхідно впроваджувати гнучкі моделі управління, які дозволяють швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища. Це включає створення кризових комітетів, здатних приймати швидкі рішення в умовах невизначеності та розробку інструментів прогнозування для моніторингу глобальних змін та їх впливу на національні економіки. Посилення міжурядового та міжрегіонального співробітництва також є критично важливим під час глобальних криз для забезпечення координації економічних дій, особливо в таких сферах, як фінансова підтримка, соціальні програми та розвиток інфраструктури. Ефективним інструментом вирішення глобальних викликів може стати створення міждержавних платформ для обміну досвідом і кращими практиками. Крім того, інвестиції в інновації та цифровізацію можуть бути вирішальним заходом для підвищення економічної стійкості. Впровадження цифрових рішень у фінансах, виробництві та менеджменті може сприяти швидкій адаптації до змін у світовій економіці та підвищити ефективність процесів управління. Зміцнення механізмів соціального забезпечення та підтримка малого та середнього бізнесу є життєво важливими під час економічних потрясінь, оскільки ці сектори відіграють ключову роль у підтримці економічної стабільності. Особливу увагу необхідно приділити наданню матеріальної допомоги та соціальному захисту незахищених верств населення.

Оптимізація фінансової децентралізації є ще одним важливим кроком. Необхідно створити децентралізовану систему управління фінансами, яка дозволить місцевій владі ефективно розпоряджатися фінансовими ресурсами. Це включає розробку механізмів забезпечення прозорості фінансових потоків, боротьби з корупцією та стимулювання місцевих інвестицій. Слід заохочувати розвиток регіональних центрів економічної сили для координації адаптації місцевих економік до змін у глобальному контексті. Це може передбачати створення індустріальних парків, інноваційних хабів, регіональних інфраструктурних проєктів. Крім того, інвестування в розвиток місцевих людських ресурсів є важливим для забезпечення ефективної реалізації децентралізації. Це включає в себе підготовку кваліфікованих спеціалістів з менеджменту, фінансів та економіки, щоб надати місцевим органам влади можливість ефективно реагувати на глобальні економічні виклики. Нарешті, залучення міжнародної підтримки для децентралізованих ініціатив є важливим у часи кризи. Активна співпраця з міжнародними організаціями та донорами щодо фінансування та технічної допомоги для децентралізованих проєктів може посилити стійкість місцевої економіки та покращити її здатність адаптуватися до глобальних змін.

Висновки. Економічна децентралізація, забезпечуючи більшу автономію місцевих органів влади та бізнесу, може бути як фактором стабільності, так і додатковим джерелом ризику в умовах глобальної турбулентності. З одного боку, децентралізація може сприяти більш ефективному управлінню ресурсами та адаптації до змін, з іншого – створює можливості для посилення внутрішніх суперечностей та нестабільності. Автор акцентує на важливості розуміння цих факторів для розробки політик, здатних мінімізувати негативні наслідки глобальних криз і забезпечити стійкість на національному та регіональному рівнях.

Перспективи подальших досліджень взаємовпливу економічної децентралізації та глобальної турбулентності включають поглиблене вивчення впливу глобальних економічних криз на локальні економіки, а також аналіз того, як децентралізовані системи управління ресурсами та прийняття рішень впливають на стійкість регіонів за умов зовнішніх потрясінь. Важливим напрямом є розробка рекомендацій для мінімізації ризиків децентралізації у періоди глобальних криз, з огляду на

досвід різних країн. Також необхідно провести порівняльне дослідження ефективності децентралізації у країнах з різними рівнями розвитку та політичними системами. У контексті цифровізації слід досліджувати роль технологій, таких як блокчейн та штучний інтелект, у підтримці економічної стійкості у децентралізованих економіках. Ці дослідження допоможуть виробити ефективніші підходи до управління за умов глобальної турбулентності.

Список використаних джерел:

1. Герасіна Л.М. Наративи міжнародної конфліктності: глобальна турбулентність або деструкції світової системи? *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2020. № 2 (45)
2. Глизнер С.В. Поняття, типи та причини запровадження децентралізації в Україні. URL: http://politicus.od.ua/1_2019/6.pdf (дата звернення: 02.01.2025).
3. Дерев'янчук, В.Е. Економічна децентралізація в Україні: здобутки, виклики, завдання, міжнародний досвід. *Економіка та суспільство*. 2024. № (67). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-32>
4. Індекс цифрової трансформації регіонів України підсумки 2023 року. URL: <https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/community/reports/Індекс-цифрової-трансформації-регіонів-України-2023.pdf>
5. Кореляційний та регресійний аналізи. URL: <http://www.tsatu.edu.ua/rosl/wp-content/uploads/sites/20/pr.6.koreljacijnyj-ta-rehresijnyj-analizu.pdf>
6. Круглашов А., Бурега В. Здобутки і труднощі в реалізації децентралізації влади в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2021. Том 9. № 2.
7. Куцмус, Н., Прокопчук, О., Усюк, Т., & Забурання, Л. Міжнародний бізнес в умовах турбулентності глобальної економіки. *Економічний простір*, 2024. № (189), С. 123–128.
8. Литвин, О., & Поліщук, С. Вплив глобальної турбулентності на світову інфляцію. *Молодий вчений*. 2023. № 2 (114). С. 108–112.
9. Мацедонська Н.В. Децентралізація в Україні та основні шляхи її впровадження в сучасних умовах. *Економіка та суспільство*. 2017. Вип. 8. С. 613–618
10. Моніторинг реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади. URL: https://decentralization.ua/uploads/library/file/960/Моніторинг_III_квартал_2024.pdf
11. Остапчук В.О. Фінансова децентралізація в Україні: поточний стан та перспективи розвитку. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. № 23. URL: <http://vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/23-2-2017/17.pdf>
12. Поснова Т.В. Україна в умовах глобальної економічної турбулентності: теоретичний підхід. *Незалежний аудитор*. 2017. № 21. С. 36–42.
13. Пронько, Л., Колесник, Т., & Гуцол, М. Вплив децентралізації на ефективність управління в об'єднаних територіальних громадах України. *Економіка та суспільство*. 2024. № (65). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-62>
14. Fragile States Index. URL: <https://fragilestatesindex.org>

References:

1. Gerasina L. M. (2020) Naratyvy mizhnarodnoi konfliktnosti: hlobalna turbulentnist abo destruktssii svitovoi systemy? [Narratives of international conflict: global turbulence or destruction of the world system?]. *Visnyk Natsionalnoho univertyetu "Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho"*. Serii: *Filosofia, filosofia prava, politolohiia, sotsiolohiia – Bulletin of the National University "Law Academy of Ukraine named after Yaroslav the Wise"*. Series: *Philosophy, Philosophy of Law, Political science, Sociology*. vol. 2 (45).
2. Glyzner S. V. (2019) Poniattia, typu ta prychny zaprovadzhennia detsentralizatsii v Ukraini [Concepts, types and reasons for the introduction of decentralization in Ukraine]. Available at: http://politicus.od.ua/1_2019/6.pdf (accessed January 2, 2025).
3. Derevianchuk V. E. (2024) Ekonomichna detsentralizatsiia v Ukraini: zdobutky, vyklyky, zavdannia, mizhnarodnyi dosvid. [Economic decentralization in Ukraine : achievements, challenges, tasks, international experience]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economic and society*, vol. 67. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-32>. (accessed January 5, 2025).
4. Index tsyfrovoyi transformatsii rehioniv Ukrainy: pidsumky 2023 roku [Global Transformation Index of Ukraine: 2023]. Available at: <https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/community/reports/Індекс-цифрової-трансформації-регіонів-України-2023.pdf>
5. Koreliatsiinyi ta rehresiinyi analizu [Correlation and regression analyses]. Available at: <http://www.tsatu.edu.ua/rosl/wp-content/uploads/sites/20/pr.6.koreljacijnyj-ta-rehresijnyj-analizu.pdf>
6. Kruglashov A., Burega V. (2021) Zdobutky i trudnoschi v realizatsii detsentralizatsii vlady v Ukraini [Achievements and difficulties in the implementation of decentralization of power in Ukraine]. *Aspekty publichnoho upravlinnia – Aspects of Public Administration*, part 9, vol. 2.
7. Kutsmus, N., Prokopchuk, O., Usiuk, T., Zaburanna, L. (2024) Mizhnarodnyi biznes v umovakh turbulentnosti hlobalnoi ekonomiky [International business in the turbulence of the global economy]. *Ekonomichnyi prostir – Economic space*, vol. 189, pp. 123–128.
8. Lytvyn, O., & Polischuk, S. (2023) Vplyv hlobalnoi turbulentnosti na svitovu inflatsiiu [The impact of global turbulence on global inflation]. *Molodyi vchenyi – Young Scientist*, vol. 2 (114), pp. 108–112.
9. Matsedonska N. V. (2017) Decentralizatsiia v Ukraini ta osnovni shliakhy yii vprovadzhennia v suchasnykh umovakh [Decentralization in Ukraine and the main ways of its implementation in modern conditions]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economic and society*, vol. 8, pp. 613–618.

10. Monitorynh reform mistsevoho samovriaduvannia ta terytirialnoi orhanizatsii vlady [Monitoring of the reform of local self-government and territorial organization of power]. Available at: https://decentralization.ua/uploads/library/file/960/Моніторинг_III_квартал_2024.pdf

11. Ostapchuk V. O. (2017) Finansova detsentralizatsiia v Ukraini: potochnyi stan ta perspektyvy rozvytku [Financial decentralization in Ukraine: current state and prospects of development]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu – Scientific Bulletin of the International Humanitarian University*, no. 23. Available at: <http://vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/23-2-2017/17.pdf> (accessed December 27, 2024).

12. Posnova T. V. (2017) Ukraina v umovakh hlobalnoi ekonomichnoi turbulentsnosti: teoretychnyi pidkhid [Ukraine in conditions of global economic turbulence: theoretical approach]. *Nezalezhnyi auditor – Independent auditor*, vol. 21, pp. 36–42.

13. Pronko, L., Kolesnyk, T., & Hutsol, M. (2024) Vplyv detsentralizatsiina efektyvnist upravlinnia v ob'ednanykh terytorialnykh hromadah Ukrainy [The impact of decentralization on the efficiency of management in the united territorial communities of Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economic and society*, vol. 65, DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-62> (accessed December 30, 2024).

14. Fragile States Index. Available at: <https://fragilestatesindex.org>